

INCLUSIEVE EN GEDRAGEN NATUUR EN LANDBOUW IN EN MET DE PROVINCIE

De provincie staat voor grote en urgente opgaven op het gebied van natuur en landbouw. Naast het terugdringen van stikstof uit de veehouderij en natuurherstel, zijn er doelen voor biodiversiteit, klimaat, milieu, volksgezondheid en dierenwelzijn.

De Dierenbescherming werkt graag - met andere stakeholders - constructief mee aan effectieve oplossingen die maatschappelijk gedragen worden. Daarom bepleit de Dierenbescherming een integrale verduurzaming met afweging van de diverse belangen, waarbij dierenwelzijn niet mag ontbreken. Verschillende belangen hoeven elkaar niet uit te sluiten en kunnen elkaar zelfs versterken. Als belangenbehartiger voor de dieren zet de Dierenbescherming zich in voor win-win oplossingen die ten goede komen aan natuur, milieu, boeren, burgers én dieren. Dit visiedocument bevat aanbevelingen voor provinciaal beleid om te komen tot een fauna-inclusieve, biodiverse samenleving en een duurzame, dierwaardige veehouderij.

Naar een natuurinclusieve, biodiverse samenleving

Wat kan de provincie doen voor een conflictarme omgang met in het wild levende dieren?

In een natuurinclusieve en biodiverse samenleving is de omgang met in het wild levende dieren zo conflictarm mogelijk. Het natuurinclusieve startpunt is acceptatie van in het wild levende dieren zoals die zich aandienen (fauna-inclusief), mét hun eigen belangen. Deze kunnen strijdig zijn met menselijke belangen. Als conflicten niet te voorkomen zijn hoeven dieren als kwetsbaarste partij niet noodzakelijk aan het kortste eind te trekken. Er zijn compromis-oplossingen denkbaar om met belangentegenstellingen om te gaan, zoals werende en verjagende maatregelen en het elders geschikt maken van leefgebieden. Dieren die mensen tot last kunnen zijn kunnen ook een positieve rol vervullen voor de natuur, ecosystemen en overige flora en fauna.

Faunabeheer kan bijdragen aan natuurinclusiviteit en biodiversiteit en meer omvatten dan het bestrijden van (potentieel) schadeveroorzakende dieren en aantalsreductie van schadesoorten door afschot (populatiebeheer). Wageningen Universiteit definieert faunabeheer als 'het bevorderen van co-existentie tussen mens en natuur door maatregelen die soorten betere kansen bieden op overleven en/of schade en overlast beperken' ([WUR 2021-2023, project 'Faunabeheer in de praktijk'](#)).

Door steeds verder uitbreidende menselijke activiteiten, infrastructuur, wegen, woningbouw, landbouw en bedrijventerreinen raken in ons dichtbevolkte land de leefgebieden en verbindingzones van dieren in de knel. De toenemende drukte en recreatie in natuurgebieden, geluidshinder en lichtvervuiling verstoren in het wild levende dieren en hun voortplanting. Ook de jacht op de vijf vrij bejaagbare wildsoorten (haas, konijn, wilde eend, houtduif en fazant) werkt verstorend. De staat van instandhouding van deze wildsoorten is allerminst gunstig. Met dit alles gaan de belangen en wensen van mensen en maatschappij ten koste van die van dieren.

In het wild levende dieren zijn in principe van niemand en van iedereen. Dit maakt faunabeheer een publieke zaak. Bevorder daarom als provincie actief de participatie van bredere groepen burgers en omwonenden bij een gebiedsgerichte aanpak van faunabeheer. Betrek ook andere dan alleen de traditionele partijen jacht, landbouw en terreinbeheer. Vergroot het draagvlak voor faunabeheer in de samenleving door de samenstelling van het provinciale Faunabeheereenhedenbestuur verder te verbreden, zodat de krachtsverhoudingen daarbinnen een meer evenredige afspiegeling van de samenleving vormen. Leg voor optimale democratische legitimatie faunabeheerplannen ter toetsing voor aan Provinciale Staten, voorafgaand aan vaststelling door Gedeputeerde Staten.

De provincie heeft de wettelijke taak om natuur te behouden, versterken en verbinden en om flora en fauna te beschermen.

In het provinciaal natuurbeleid kunnen de volgende maatregelen conflicten met in het wild levende dieren voorkomen of beperken:

1. Zorg dat er voor potentieel schadeveroorzakende diersoorten zoals wilde zwijnen, reeën en ganzen, geschikte en bereikbare leefgebieden zijn waar zij weinig kwaad kunnen en zoveel mogelijk met rust kunnen worden gelaten, zonder onnodige bejaging.
2. In een gezond ecosysteem horen van nature ook toppredatoren thuis, zoals roofvogels, vossen en wolven. Deze zijn ook bevorderlijk voor de biodiversiteit. Om schade aan vee te voorkomen zijn veehouders verantwoordelijk voor het nemen van afdoende werende en verjagende maatregelen. Stimuleer als provincie dat zij deze verantwoordelijkheid daadwerkelijk nemen met een subsidieregeling. Verstrek alleen een schadevergoeding als er preventieve maatregelen genomen zijn.
3. Bij potentiële faunaschade dient schadepreventie prioriteit te hebben boven aantalsreductie. Stimuleer bij schadegevoelige gebieden werende en verjagende maatregelen én innovatie daarvan, om overlast en schade door in het wild levende dieren zo effectief mogelijk te voorkomen of beperken. Faciliteer diervriendelijk faunabeheer door het ondersteunen en beschikbaar stellen van werende en verjagende middelen en door een goede compensatieregeling (als er voldoende preventieve maatregelen zijn genomen).
Elk jaar worden in Nederland meer dan vijf miljoen dieren gedood omdat ze schade en overlast (kunnen) veroorzaken. Deze dieren worden afgeschoten, verdronken, vergast of met een klem om het leven gebracht. Voorbeelden van diervriendelijke werende en verjagende maatregelen zijn lasers, drones, robotvogels en onaantrekkelijk gras. Het al door meer dan 100 veehouders toegepaste Bioplan weert overlast-gevende dieren met natuurlijke middelen zonder gif.
4. Als er toch schade door in het wild levende dieren is of dreigt, zorg dan voor een integrale toets op strikte toepassing van het wettelijke 'nee, tenzij'-principe wanneer ontheffingen worden aangevraagd. Zorg zowel aan de voor- als achterkant voor voldoende toezicht en handhaving. Dit voorkomt ook dat de rechter achteraf een streep moet halen door ontheffingen of plannen.
In de wet zijn inheemse dieren principieel beschermd, ze mogen niet gevangen of gedood worden, ténzij aan de volgende drie voorwaarden wordt voldaan:
 - *er is of dreigt schade aan zwaarwegende maatschappelijke (economische-, gezondheids-, veiligheids-) of natuurbelangen,*
 - *er bestaan geen andere bevredigende oplossingen om de schade te voorkomen en beperken,*
 - *én de soort heeft een gunstige staat van instandhouding.*
5. Zorg voor maatwerk en geef prioriteit aan zo specifiek mogelijke ontheffingen. Zie af van generieke provinciale vrijstellingen, aanwijzingen en populatiebeheer die het nemen van alle mogelijke preventieve maatregelen niet stimuleren of verplichten.
6. Neem maatregelen om aanrijdingen met wilde dieren te voorkomen (faunapassages, afrasteringen, wildsignaleringsystemen, zonering van recreatie-, hondenlosloop- en jachtterreinen).
7. Zorg voor structurele ondersteuning van vervoer en opvang van hulpbehoevende in het wild levende dieren in overleg met alle betrokken partijen, rijk en gemeenten - conform het recente advies van de Raad voor Dierenaangelegenheden aan de minister Dilemma's in de Wildopvang (RDA, 2022).
8. Beperk faunabeheer niet tot faunabestrijding, maar bevorder ook de co-existentie tussen mens en natuur. Schep ook gunstige voorwaarden voor de fauna. Dit draagt bij aan een meer maatschappelijk gedragen faunabeheer én aan biodiversiteit.
9. Kies bij schadebestrijding altijd voor de meest diervriendelijke oplossing, volgens een zorgvuldig na te lopen 'escalatieladder'. Ga met álle in het wild levende dieren in de provincie respectvol en zorgvuldig om. Zolang uitheemse dieren niet aantoonbaar schade veroorzaken, is een kostbare en arbeidsintensieve klopjacht niet nodig.

Naar een integraal duurzame landbouw

Wat kan de provincie doen voor een dierwaardige veehouderij?

Uitdaging voor de komende jaren is de landbouw meer in balans te brengen met natuur, milieu, klimaat én het welzijn van dieren, zodanig dat er ook een goed verdienmodel voor boeren is. Deze transitie naar een integraal duurzame landbouw is ingrijpend maar noodzakelijk. Eén van de grote opgaven daarbij is het reduceren van stikstof uit de veehouderij. De provincie speelt hierin een cruciale rol via de gebiedsprocessen van het [Nationaal Programma Landelijk Gebied](#) (NPLG).

De Dierenbescherming pleit voor integrale oplossingen, in plaats van *single issue* beleid uitsluitend gericht op stikstofreductie. Integrale verduurzaming biedt een kans om te komen tot een maatschappelijk gedragen, natuurinclusieve, circulaire, dierwaardige veehouderij. Zie hiervoor het advies [Dierwaardige veehouderij](#) (RDA, 2021) en in navolging hiervan het in het [coalitieakkoord 2021-2025](#) aangekondigde convenant over de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij.

Voorwaarde voor vermindering van de stikstoflast en natuurherstel is extensivering van de veehouderij nabij natuurgebieden. Zo'n extensivering verlaagt het risico op besmettelijke (soms ook op de mens overdraagbare) dierziekten en is beter voor dierenwelzijn.

Met technische innovaties alleen los je de stikstof- en natuurproblemen niet op. De hoge investeringskosten zetten veehouders juist aan tot het houden van meer vee en hogere productie per dier. Luchtwassers en emissiearme stalvloeren reduceren de uitstoot onvoldoende en verbeteren niets aan gezondheid en welzijn van de dieren (slecht stalklimaat, gladde vloeren). Met het diergericht herontwerpen van stallen kun je ze duurzamer en dierwaardiger maken.

Een eetpatroon met minder dierlijke en meer plantaardige eiwitten is beter voor natuur, milieu, volksgezondheid en dierenwelzijn. Mensen zouden hun eiwitten weer meer uit plantaardige producten moeten halen. Een goed voorbeeld is de [Green Deal eiwitrijke gewassen](#) die provincies onlangs sloten met als doel regionaal geteelde plantaardige eiwitten te stimuleren en alternatieve eiwitten te ontwikkelen voor mensen en dieren.

Kies bij dierlijke producten (vlees, eieren, zuivel) voor het [Beter Leven keurmerk](#), waar natuur- en milieucriteria steeds vaker meewegen. Voor de toekomst biedt ook kweekvlees perspectief. Vee moet zoveel mogelijk gevoerd worden met reststromen uit de levensmiddelenindustrie en de akkerbouw, en met Europees veevoer.

In het provinciaal landbouwbeleid dragen de volgende maatregelen bij aan de stikstofaanpak en de noodzakelijke landbouw- en voedseltransitie. Deze maatregelen bevorderen ook de dierwaardigheid van de veehouderij:

1. Zet de beschikbare stikstofgelden de komende jaren uitsluitend in op [natuurherstel en extensivering en het meer grondgebonden maken van veehouderijbedrijven](#) bij natuurgebieden. Doe dat niet alleen voor melkvee- maar ook voor varkens-, kalver- en pluimveebedrijven. Help veehouders zo nodig versneld af van kapitaallasten van eerdere intensivering. Help ze ook met het aansluiten bij meerwaardeketens zoals het Beter Leven keurmerk of met de overstap naar biologische veehouderij. Zet bij de zogeheten piekbelasters in op extensivering en anders verplaatsing en pas in het uiterste geval op uitkopen.
2. Stimuleer met kavelruil en subsidies [weidegang van rundvee](#), om te zorgen voor een voldoende groot huiskavel waarop de runderen meer uren kunnen grazen. Stimuleer ook grondgebondenheid, het overstappen op kruidenrijk grasland en het plaatsen van hagen, struiken en bomen.

3. Grijp (ver)bouwplannen van veehouders aan voor integrale verduurzaming. Stel daarbij bovenwettelijke duurzaamheids- inclusief dierenwelzijnseisen zoals minimaal 1 ster Beter Leven of meer. Toets plannen aan de methodiek van integraal duurzaam en diergericht ontwerpen, ontwikkeld door Wageningen Universiteit. Zo wordt rekening gehouden met de belangrijkste behoeften van dier, boer, burger en milieu. Sta geen megastallen en nieuwe stallen met meerdere bouwlagen toe en stel als maximum aan bouwblokken 1,5 hectare. Nieuwe stallen moeten voldoende ruimte bieden voor uitloop en weidegang.
4. Stimuleer dat veehouderijbedrijven zich openstellen voor publiek door open dagen, zichtstallen en bijvoorbeeld webcams. Vraag veehouders bij het aanvragen van een Omgevings- en/of natuurbeschermingsvergunning invulling te geven aan transparantie van hun bedrijf.
5. Stimuleer initiatieven om diervriendelijkere producten (zoals die met het Beter Leven keurmerk) in de markt te zetten en te promoten.
6. Stel als provincie samen met gemeenten een voedselstrategie op om te komen tot de gewenste duurzamere voedsel- en eiwittransitie. Geef als provincie in de eigen consumptie het goede voorbeeld door in de catering plantaardige en diervriendelijkere producten met een betrouwbaar keurmerk aan te bieden.
7. Stimuleer het aanstellen van onafhankelijke agrarisch bedrijfsadviseurs, die veehouders kunnen adviseren en begeleiden in hun transitie naar een duurzame, dierwaardige veehouderij.

Provinciale contactpersonen Dierenbescherming

Wilt u meer informatie of doorpraten met de Dierenbescherming hierover? Neem dan contact op met een van de volgende contactpersonen in uw provincie:

Groningen, Friesland, Drenthe:

Annebrecht van Oven

annebrecht.vanoven@dierenbescherming.nl

06 5176 6062

Noord-Holland, Flevoland, Utrecht:

Marije Smeenk

marije.smeenk@dierenbescherming.nl

06 2475 3858

Zuid-Holland:

Peter Boertje

peter.boertje@dierenbescherming.nl

06 2424 6283

Overijssel, Gelderland:

Steven Elders

steven.elders@dierenbescherming.nl

06 2138 7079

Zeeland, Noord-Brabant, Limburg:

Michiel de Wit

michiel.dewit@dierenbescherming.nl

06 2786 7321